

แผนงานวิจัย

การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Research Program Area-based education management on basic education
in the three Southern Border provinces of Thailand

บทนำ

ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา ตามวิสัยทัศน์ ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในยุทธศาสตร์ชาติ ระยะยาว 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) กำหนดให้การศึกษาของชาติเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งในการ บรรลุวิสัยทัศน์ เป้าหมายสุดท้ายของแผนการศึกษาแห่งชาติ (Ends) จึงมุ่งให้คนไทยเป็นพลเมืองดี มี คุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และสมรรถนะที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และยุทธศาสตร์ ประเทศไทย 4.0

ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้แก่ การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและ ประเทศชาติ การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ของประเทศ การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา จัดให้สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ทำหน้าที่ เป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาในท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา คุณภาพการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่น

เงื่อนไขความสำเร็จตามยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา

การจัดหลักสูตรระดับต่าง ๆ ให้ตรงกับการพัฒนาทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับ Thailand 4.0 ต้องมีหลักสูตรที่คล่องตัว ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรู้ทักษะและความรู้ตามที่ต้องการได้ สร้างทักษะการเรียนรู้ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ภาษา เทคโนโลยี STEM

จัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นการคิดวิเคราะห์ การลงมือปฏิบัติ Active Learning ต้องมีวิธีการ เรียนรู้ที่น่าสนใจ ใช้เทคโนโลยี

ดิจิทัลเพื่อการศึกษา ปรับจากครูในห้องสี่เหลี่ยม เป็นครูจากสภาพแวดล้อม มีเครือข่ายความร่วมมือของครู Professional Learning Communities : PLC

พัฒนาทักษะและสมรรถนะครูในการจัดการเรียน การสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนเข้าสู่ Thailand 4.0 ครู เปลี่ยนสภาพจากผู้สอน (Teacher) เป็นครูฝึก (Coach) หรือครูอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Learning Facilitator) หรือ ครูประเมิน (Evaluator) ปรับระบบการเรียนรู้จากการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ เป็นเรียนรู้ แบบลงมือปฏิบัติ (Learning by doing) โดยการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-based Learning : PBL) ทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ มีความตื่นตัวในการเรียนรู้ สร้างกลยุทธ์ การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

ทักษะที่ต้องพัฒนาสำหรับผู้เรียน เพื่อเข้าสู่ Thailand 4.0

เป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ ทักษะ 3R และ 8C

ทักษะ 3R คือ Reading-อ่านออก, (W)riting-เขียนได้, (A) rithmatics-คิดเลขเป็น

8C คือ

1. Critical Thinking and Problem Solving : การคิดอย่างมีวิจารณญาณ แก้ไขปัญหาได้
  2. Creativity and Innovation : คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดเชิงนวัตกรรม
  3. Cross-cultural Understanding : ความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม กระบวนการคิดข้ามวัฒนธรรม
  4. Collaboration, teamwork and leadership : ความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ
  5. Communication skills and media literacy : ทักษะในการสื่อสาร และการรู้เท่าทันสื่อ
  6. Computing and ICT literacy : ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ และการรู้เท่าทันเทคโนโลยี
  7. Career and learning skills : ทักษะทางอาชีพ และการเรียนรู้
  8. Compassion : มีคุณธรรม มีเมตตา กรุณา มีระเบียบวินัย
- ทักษะที่เป็นจุดเน้น • Critical Mind • Creative Mind • Productive Mind • Responsible Mind (CCPR)

กรอบแนวคิด

กระบวนการดำเนินการวิจัยการจัดการศึกษา ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์การศึกษาไทย 4.0 ของคณะศึกษาศาสตร์ในครั้งนี้ เป็นการผสมผสานแนวคิด การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ Area Based Education และแนวคิด ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) เข้าด้วยกันให้เกิด **เครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพพระดับพื้นที่** เป็นการร่วมมือรวมพลังของการจัดการศึกษาในพื้นที่ในสภาพการปฏิบัติที่เป็นจริง ที่สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่และหน่วยวิจัยภายใต้ความเหมาะสมของบริบทและศักยภาพของแต่ละหน่วยพื้นที่วิจัย

เครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพพระดับพื้นที่ เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการพัฒนาการจัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งในด้านการบริหาร การใช้นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาความสามารถของครู การพัฒนาการรูปแบบ เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อผลในการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียน

แนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area Based Education)

เป็นยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาโดยมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อตอบสนองความต้องการในพื้นที่ ที่ภาครัฐส่วนกลางไม่สามารถตอบสนองได้ดีเท่ากับคนในพื้นที่ ทั้งในมิติด้านสังคมที่มีความต่าง ในลักษณะพหุวัฒนธรรม การยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยให้มีความคล่องตัวในด้านการบริหารจัดการ ด้านวิชาการ ตามเป้าหมาย บริบท และศักยภาพของสถานศึกษาและพื้นที่ โดยที่ยังสามารถตอบสนองเป้าหมายการจัดการศึกษาโดยรวมของชาติไว้ได้ (จุฬารักษ์ มาเสถียรวงศ์, 2555)

การขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ ต้องให้ความสำคัญกับคนในโครงสร้าง ได้แก่ การเพิ่มขีดความสามารถของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อที่จะรับผิดชอบหน้าที่ได้ดีขึ้น (Capacity for accountability) หรือที่เรียกว่า ความรับผิดชอบเชิงวิชาชีพ

(Professional accountability) ซึ่งเป็นต้นทุนมนุษย์ (Human capital) และทุนทางสังคม (Social capital) การเสริมทุนทางสังคมต้องมีช่องทางเชื่อมต่อครูให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ละเปิดโอกาสให้ครูมีอิสระที่จะจัดการหรือออกแบบการสอนได้เอง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC)

ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นนโยบาย ที่สนับสนุนโดยกระทรวงศึกษาธิการ ให้สถานศึกษาใช้เป็นเครื่องมือในการวางรากฐานการพัฒนาวิชาชีพครูแบบบูรณาการร่วมกันภายในสถานศึกษา บนพื้นฐานการปฏิบัติงานจริงในสถานศึกษา เพื่อมุ่งหวังให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงในระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน การเรียนรู้ของครู การเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา และการเรียนรู้ของเครือข่ายสถานศึกษาร่วมกันอย่างมีเป้าหมายร่วม คือ ความสำเร็จของผู้เรียน (Focus on student success)

แนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area Based Education) และแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional learning community) ต่างก็มีเป้าหมายร่วมกันคือ คุณภาพของการศึกษา ซึ่งหมายถึงคุณภาพของผู้เรียน ที่สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่และเป้าหมายภายใต้กรอบทิศทางการจัดการศึกษาตามแผนยุทธศาสตร์การศึกษาไทย 4.0

ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติระยะยาว ที่มุ่งวิสัยทัศน์ ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน การจัดการศึกษาจึงต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายสุดท้ายของแผนการศึกษาแห่งชาติ (Ends) คือ มุ่งให้คนไทยเป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และสมรรถนะที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และยุทธศาสตร์ ประเทศไทย 4.0

การจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงต้องครอบคลุมการพัฒนาในทุกด้าน คือ การบริหาร การพัฒนาครูและการจัดการเรียนการสอน การใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการศึกษา การพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้เกิดทักษะและคุณลักษณะสำคัญตามจุดเน้นที่ต้องการ

ภายใต้กรอบแนวคิดนี้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้ดำเนินการขับเคลื่อนโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาควิชาภายในคณะ และคณะศิลปศาสตร์ จากวิทยาเขตขนาดใหญ่ ทำให้เกิดแผนงานวิจัยการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

โดยกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อการพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านการบริหาร การพัฒนาครูและการจัดการเรียนการสอน การใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการศึกษา ภายใต้แนวทางกรอบยุทธศาสตร์และเป้าหมายการศึกษาไทย 4.0

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการใช้แนวคิดเชิงบูรณาการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพกับการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อการจัดการศึกษาที่สามารถตอบสนองยุทธศาสตร์และเป้าหมายการจัดการศึกษาไทย 4.0

3. ศึกษา สรุป ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินการขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในระดับเครือข่าย และระดับสถานศึกษา ที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมการบริหาร และการจัดการเรียนรู้ของครู ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียน

ในชุดแผนงานวิจัยประกอบด้วยโครงการวิจัย (Research Project) ที่ครอบคลุมขอบข่ายตามเนื้อหา และวัตถุประสงค์ของแผนงานวิจัย รวมจำนวน 8 โครงการ ดังนี้

ด้านที่ 1 การพัฒนา ด้านการบริหาร การพัฒนาครู โครงสร้างการจัดการเรียนรู้ มี 2 โครงการ ดังนี้

1. การพัฒนาวิชาชีพครูในสถานศึกษาด้วยชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ประสิทธิภาพการดำเนินงาน ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด : พหุกรณีศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้

ด้านที่ 2 ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน มี 1 โครงการ ดังนี้

1. การพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการและทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเชิงธุรกิจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายผ่านองค์กรธุรกิจจำลอง Practice Enterprise (PE)

ด้านที่ 3 ด้านการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ มี 3 โครงการ ดังนี้

1. การพัฒนาตัวชี้วัดสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนของครูในศตวรรษที่ 21
2. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูอาชีวศึกษาในเขตพัฒนาเศรษฐกิจเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้

ด้านที่ 4 การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน มี 2 โครงการ ดังนี้

1. สุขภาวะของเยาวชนผู้กระทำผิดที่ใช้สารเสพติด : การศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์และการพัฒนามาตรวัด
2. การพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังเพื่อการรู้เท่าทันยาและสารเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดน

ด้าน	ชื่อโครงการ	พื้นที่วิจัย	ระยะเวลา(ปี)	งบประมาณ
ด้านที่ 1 การพัฒนา การบริหาร การพัฒนาครู โครงสร้างการจัดการเรียนรู้	การพัฒนาวิชาชีพครูในสถานศึกษาด้วยชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ ประกอบด้วย ปัตตานี ยะลา นราธิวาส	1 ปี	2,000,000

ด้านที่ 1 การพัฒนา การบริหาร การพัฒนาครู โครงสร้างการจัดการเรียนรู้	ประสิทธิภาพการดำเนินงาน ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด: พหุกรณีศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้	ศึกษาธิการจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา 4 อำเภอ (จะนะ เทพา นาทวี และ สะบ้าย้อย)	2 ปี	883,597
ด้าน	ชื่อโครงการ	พื้นที่วิจัย	ระยะเวลา(ปี)	งบประมาณ
ด้านที่ 2 ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน	การพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการและทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเชิงธุรกิจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายผ่านองค์กรธุรกิจจำลอง Practice Enterprise (PE)	โรงเรียนมัธยมศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้	1 ปี	1,458,720
ด้านที่ 3 ด้านการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้	การพัฒนาตัวชี้วัดสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนของครูในศตวรรษที่ 21	โรงเรียนในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส จำนวนจังหวัดละ 3 โรงเรียน	2 ปี	3,697,100
ด้านที่ 3 ด้านการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้	รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนของครูอาชีวศึกษาในเขตพัฒนาเศรษฐกิจ	โรงเรียนอาชีวศึกษาในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้	2 ปี	6,821,903

	เฉพาะกิจจังหวัด ชายแดนภาคใต้			
ด้านที่ 3 ด้านการ จัดการเรียนการ สอนและการ เรียนรู้	การอนุรักษ์ วัฒนธรรมไทยของ โรงเรียนเอกชนสอน ศาสนาอิสลามใน พื้นที่ห้าจังหวัด ชายแดนภาคใต้	โรงเรียนในพื้นที่ ห้าจังหวัด ชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัด ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา และสตูล	1 ปี	220,000
ด้าน	ชื่อโครงการ	พื้นที่วิจัย	ระยะเวลา(ปี)	งบประมาณ
ด้านที่ 4 ด้านการ พัฒนา คุณลักษณะ ผู้เรียน	สุขภาพของเยาวชน ผู้กระทำผิดที่ใช้สาร เสพติด : การศึกษา ข้อมูลเชิงประจักษ์ และการพัฒนามาตร วัด	จังหวัดสงขลา และสุราษฎร์ธานี	2 ปี 8 เดือน	380,000
ด้านที่ 4 ด้านการ พัฒนา คุณลักษณะ ผู้เรียน	การพัฒนารูปแบบ การเฝ้าระวังเพื่อการ รู้เท่าทันยาและสาร เสพติดของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษา ในพื้นที่ 3 จังหวัด ชายแดน	โรงเรียน มัธยมศึกษาใน พื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้	2 ปี	2,068,275

รวมงบประมาณทั้งสิ้น 17,529,595 บาท